

MOCNY
KATE MUIR, TIMES

ZNIEWALAJĄCY
LESLIE FELPERIN, HOLLYWOOD REPORTER

GENIALNY
ROBBIE COLLIN, DAILY TELEGRAPH

ZNAKOMITY
JASON GORBER, TWITCHFILM

MARION
COTILLARD

MICHAEL
FASSBENDER

MAK B E T

**MATERIAŁY
SZKOLNE**

FILM W KINACH OD 27 LISTOPADA

Film to środek dydaktyczny, którym można się posłużyć na wielu przedmiotach – uczy uważnego postrzegania świata, analizy, wyciągania wniosków, krytycznego myślenia, wrażliwości emocjonalnej, konstruowania swobodnych, ale spójnych wypowiedzi. Tylko od nauczyciela zależy, na ile wykorzysta potencjał tkwiący w tym medium. Na zajęcia z filmem trzeba mieć jednak pomysł.

Niniejsza publikacja zawiera scenariusze zajęć dla szkół ponadgimnazjalnych i scenariusze zajęć dodatkowych dla gimnazjum zainspirowane filmem *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela. Skierowane są do nauczycieli języka polskiego, języka angielskiego, historii, wiedzy o kulturze i etyki, a także do wychowawców, nauczycieli prowadzących zajęcia teatralne i szukających pomysłu na międzyprzedmiotowy projekt edukacyjny. Część scenariuszy można z powodzeniem zrealizować „z kredą w rękę”, inne wymagają zastosowania urządzeń multimedialnych, takich jak: tablica interaktywna, projektor, komputer, tablet czy smartfon.

Zarówno scenariusze dotyczące przedmiotów obowiązkowych, jak i propozycje poświęcone uzupełniającym warsztatom teatralnym czy projektowi edukacyjnemu, uwzględniają w swoich treściach komentarz metodyczny z podstawy programowej kształcenia ogólnego, cele zajęć, formy pracy z uczniami i niezbędne środki dydaktyczne.

Wszyscy autorzy zachęcają do nauczania nastawionego na angażowanie swoich podopiecznych

w proces kształcenia, co zapewnia opanowanie wiadomości lub umiejętności określonych w wymaganiach ogólnych i szczegółowych podstawy programowej, rozbudza zainteresowanie tematem, pobudza aktywność intelektualną, kreatywność, wyobraźnię, motywuje uczniów do dalszej nauki i podejmowania działań twórczych, rozwija zmysł obserwacji oraz kompetencje związane z wyszukiwaniem, porządkowaniem i selekcjonowaniem informacji, a także dostarcza uczniom okazji do pracy zespołowej.

Autorzy, odwołując się do nauczania wielozmysłowego i koncepcji inteligencji wielorakich, sięgają do różnego typu tekstów źródłowych i proponują uczniom rozmaite formy aktywności, m.in.: gry i zabawy edukacyjne, obserwacje i wnioskowanie, analizy porównawcze i SWOT, interpretacje na różnych płaszczyznach, szukanie analogii i informacji oraz scenki dramowe. W przypadku zajęć artystycznych i projektu na uwagę zasługuje połączenie nacisku na zachęcanie ucznia do dzielenia się emocjami i dokonywania samooceny, co nauczy go świadomie kierować procesem samorozwoju.

Scenariusze są inspirujące i przemyślane. Stanowią źródło cennych wskazówek oraz niebanalnych pomysłów. Skupiają się na potrzebach uczniów, nauczyciela obsadzają zaś w roli przewodnika, który wprowadza swoich podopiecznych w świat literatury, sztuki, historii lub etyki, pomaga im stać się świadomymi odbiorcami dóbr kultury.

Tomasz Zawos

Dyrektor Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli

JĘZYK POLSKI

Szkoła ponadgimnazjalna
Czas trwania lekcji: 45 minut

Temat: **Dlaczego filmowcy lubią Szekspira? *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela.**

Cele lekcji:

Uczeń:

- poznaje zagadnienia z zakresu teorii filmu i teorii teatru;
- odbiera komunikaty audiowizualne;
- poddaje analizie i interpretacji teksty kultury;
- ćwiczy umiejętność analizy kadru filmowego.

Metody:

- mapa myśli;
- burza mózgów;
- praca indywidualna i w grupach.

Środki dydaktyczne:

- karty pracy;
- Internet;
- rzutnik multimedialny lub tablica interaktywna.

Przygotowanie do lekcji:

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela.

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela.

1. Wstępne rozpoznanie. Uczeń:

- 1) prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki;
- 2) określa problematykę utworu.

2. Analiza. Uczeń:

- 1) wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego i ich funkcje [...].

3. Interpretacja. Uczeń:

- 1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...];
- 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty [...];
- 3) odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu.

4. Wartości i wartościowanie. Uczeń:

- 2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne;

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/2b.pdf>, s. 46–48.

- 3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów¹.

Przebieg lekcji:

FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel podaje uczniom temat lekcji, po czym zapisuje na tablicy hasło: „dramat szekspirowski” i prosi uczniów o stworzenie mapy myśli – dodanie odpowiednich cech.

Przykładowe odpowiedzi

Po utrwaleniu wiadomości dotyczących dramatu szekspirowskiego nauczyciel pyta uczniów, czy w świetle filmu Justina Kurzela i fotografii przedstawiających spektakl *Makbet* w reżyserii Mariusza Grzegorzka z Teatru Jaracza w Łodzi (*patrz s. 4*) sztuka filmowa ułatwia, czy też utrudnia adaptację dramatów Szekspira. Uczniowie odpowiadają, uzasadniając swoje zdanie. Wypowiedzi powinny doprowadzić do wniosku, że możliwości techniczne sztuki filmowej stanowią w tym przypadku wartość dodaną – pozwalają wyjść poza scenę i podkreślić dynamizm wydarzeń.

Przykładowe sceny ze spektaklu Makbet w reżyserii Mariusza Grzegorzka z Teatru Jaracza w Łodzi¹

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy (patrz s. 6–7). Po 15 minutach wybrani uczniowie odczytują swoje odpowiedzi (patrz s. 5).

Nauczyciel wyświetla (wypisuje) na tablicy elementy pokazujące możliwości techniczne sztuki filmowej, które wpłynęły na atrakcyjność odbioru *Makbeta* w reżyserii Justina Kurzela, np.: montaż, różnorodność planów zdjęciowych (od panoramy i planów ogólnych, po zbliżenia i detale), ujęcia w otwartych przestrzeniach, różne techniki filmowe np. *slow motion*, używanie filtrów barwnych podkreślających wymowę poszczególnych scen. Prosi uczniów o podanie przykładów.

Przykładowe odpowiedzi

- różne techniki filmowe – szybki, dynamiczny montaż podkreśla gwałtowność psychiki głównych bohaterów, zastosowanie techniki *slow motion* w scenach batalistycznych (na początku filmu i w finale) tworzy kontrast do pozostałych scen, akcentuje przemoc, okrucieństwo;
- różnorodność planów zdjęciowych – panoramy i plany ogólne (początek, sceny pokazujące miejsca bitwy, nowy

zamek Makbeta) służą nie tylko wpisaniu bohaterów w konkretną przestrzeń i charakterystyce tej przestrzeni, lecz także ukazaniu małości człowieka wobec świata natury; użycie półzblżeń, zbliżeń i detali pozwala na wychwycenie symboliki przedmiotów i gestów bohaterów (scena po dokonaniu zbrodni, narzędzia zbrodni, obsesyjne mycie rąk);

- używanie filtrów – barwy wprowadzają w odpowiedni nastrój, akcentują wymowę sceny, są symboliczne (np. scena pogrzebu na początku filmu, finałowa scena bitwy).

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel podsumowuje lekcję, pokazując uczniom kadry z filmu (patrz s. 5) dowodzące, że teatr jako dziedzina sztuki również wpłynął na sposób tworzenia rzeczywistości w *Makbecie* Kurzela. Kompozycja poszczególnych kadrów i wykorzystane lokacje przynoszą skojarzenia z teatralną przestrzenią sceniczną, np. w scenie w zamku króla Makbeta i w katedrze królewskiej. Oznacz to, że mamy tu do czynienia ze swoistą intertekstualnością (intermedialnością) sztuk.

Zadanie domowe:

Nauczyciel rozdaje karty pracy (patrz s. 8). Zadaniem ucznia jest dokonanie analizy kadru filmowego, w tym:

- określenie czasu i miejsca sceny;
- opisanie wyglądu postaci i otoczenia;
- określenie, jak przestrzeń charakteryzuje postać;
- ustalenie zastosowanych środków warsztatu aktorskiego;
- odwołanie się do symboliki kolorów;
- przywołanie skojarzeń z innymi tekstami kultury.

Autor:

Anna Równy – trenerka edukacji filmowej PISF, trenerka edukacji medialnej; liderka Filmoteki Szkolnej na Mazowszu; członkini grupy Superbelfrzy RP oraz Koalicji Edukacji Medialnej i Cyfrowej; przewodnicząca Rady Nauczycieli NInA; autorka cyklu podręczników do języka polskiego „Ponad słowami” dla szkół ponadgimnazjalnych (Nowa Era), scenariuszy metodycznych i tekstów o tematyce filmoznawczej i medioznawczej.

Przykładowe odpowiedzi do karty pracy

1. Teatr i film to dziedziny sztuki, które są do siebie bardzo podobne, ale też bardzo się od siebie różnią.

TEATR	FILM
- liczy sobie 2500 lat	- liczy sobie ponad 100 lat
- teatr może czerpać z techniki, ale nie jest od niej uzależniony	- film jest uzależniony od techniki
- aktorzy i widzowie komunikują się bezpośrednio ze sobą	- widz ma pośredni kontakt z aktorem
- spektakl teatralny ograniczony jest do sceny w teatrze	- scenografia filmu to nie tylko studio filmowe, lecz także przestrzeń poza nim
- przedstawienie grane na żywo jest dziełem jednorazowym, nigdy nie zostanie powtórzone w takiej samej formie	- film można wyświetlać wielokrotnie, zarejestrowany zawsze zachowuje ten sam kształt

3. Na przykład montaż, różnorodność planów zdjęciowych (od panoramy i planów ogólnych, po zbliżenia i detale), wiele ujęć w otwartych przestrzeniach, różne techniki filmowe, m.in. *slow motion*, używanie filtrów barwnych podkreślających wymowę poszczególnych scen.

Kadry ukazujące wpływ teatru na sposób tworzenia rzeczywistości w Makbecie Kurzela

Scena w katedrze królewskiej

Scena w zamku króla Makbeta

¹Źródła ilustracji: http://www.teatralia.com.pl/archiwum/artykuly/luty_2009/250209_mwbs.php (g); <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1,35135,5093134.html> (d).

Przeczytaj tekst Janusza Skuczyńskiego *Teatr i film* i wykonaj kolejne polecenia.

1. Aktorzy odgrywają fikcyjne postaci i biorą udział w fikcyjnych wydarzeniach; ujmując rzecz ogólniej: z udziałem aktorów powoływana jest zdarzeniowa rzeczywistość, która staje się reprezentacją rzeczywistości innej niż ona sama – oto podstawowe elementy, które są wspólne, łączą ze sobą teatr i film [...]. Wszystkie pozostałe właściwości obu interesujących nas teraz dziedzin sztuki różnią się między sobą w sposób bardziej czy mniej zasadniczy, na wszystkich polach, tzn. od genezy, źródeł powstawania poczynając, poprzez zasady poetyki, tj. sposoby tworzenia świata przedstawionego, na regułach odbioru i akcie oddziaływania kończąc. [...]

2. W tym miejscu zatem już od razu zaznaczmy, że teatr ma za sobą (na gruncie europejskim) blisko dwa i pół tysiąca lat istnienia, podczas kiedy film (wytwór też europejski) liczy sobie dzisiaj niewiele ponad sto lat; nie od razu też został przyjęty do panteonu sztuk. Te fakty to zresztą już pierwsza z interesujących nas różnic – czysto zewnętrznej natury.

3. Przez te długie wieki teatr rodził się dwukrotnie, najpierw w antyku, a potem niezależnie od tamtych dokonań – w średniowieczu i ukształtował przez ten czas rozmaite, często przeciwstawne w sobie konwencje artystyczne, krótko określane mianem iluzjonistycznych i antiiluzjonistycznych. Potem od początku swojego powstawania wykorzystywał je film. Odmiany jednak tych konwencji teatralnych były w o wiele mniejszym stopniu aniżeli w wypadku filmowych motywowane – i to już druga różnica między tymi sztukami – przyczynami natury technicznej. Ścisłe uzależnienie od techniki to domena filmu, który w swoich krótkich dziejach przeszedł już co najmniej jedną rewolucję: od kina niemego do dźwiękowego. [...]

4. W teatrze fikcyjne postaci i fikcyjne wydarzenia aktorzy odgrywają w wydzielonej rzeczywistości pozaartystycznej przestrzeni sceny – przejmującej różny charakter (o czym za chwilę), jednocześnie w bezpośredniej relacji do publiczności zgromadzonej na widowni [...]. I działania ich przebiegają w „żywym” akcie komunikowania się wzajemnego obu tych stron. [...] W filmie aktorzy występują najpierw na tzw. planie filmowym, przed ekipą realizatorów, którzy ich fikcyjne działania „w” fikcyjnych postaciach fotografują i nagrywają zanim zostaną one pokazane na ekranie; krócej: grają oni przed kamerą. I ta pierwsza przestrzeń planu filmowego (a nie druga ekranu) staje się w filmie bezpośrednim odpowiednikiem sceny w teatrze. [...]

5. Nazwa sceny wywodzi się od skene, budynku, przed którym na proskenionie zaczęli występować wchodzący w dialog z chórem na orchesterze aktorzy, stopniowo: najpierw jeden, potem dwóch, wreszcie trzech. W późniejszym teatrze inspirowanym antykiem, tj. klasycystycznym, chór szybko porzucono, teatr średniowieczny obywatel się zaś bez niego od początku. Odtąd scena jako teren występów aktorów przyjmowała najprostszy kształt podestu czy też bardziej złożonej konstrukcji trójkondygnacyjnej, jak w teatrze szekspirowskim, – aż do XVII wieku, kiedy to zaczęła stopniowo uzyskiwać charakter tworu tak złożonego, jakim stała się włoska scena pudełkowa, łącząca środki architektoniczne z malarskimi na usługach powołania w teatrze możliwie jak najpełniejszej iluzji rzeczywistości. [...]

Plan filmowy sytuowany jest w atelier, w plenerach, może go stanowić cały w istocie świat. Rozgrywane w tych miejscach przez aktorów fikcyjne wydarzenia muszą zostać sfotografowane, aby stały się dopiero tworzywem filmu. [...]

6. W teatrze aktorzy występują na scenie wobec zgromadzonej na widowni publiczności, co znaczy: stają się oglądany przez oglądających. [...] Na planie filmowym nie ma widzów w sensie teatralnym, jest tylko ekipa realizatorska. Interesuje ją nie tyle sztuka aktora, ile obraz człowieka w jego związkach ze światem. [...] Ruchy kamery, fotografowanych przedmiotów i postaci oraz wynikające z montażu dają obraz świat nieustannie zmieniającego się, pozostającego w ciągłym rozwoju, dynamicznego. [...]

7. Przedstawienie teatralne jest „żywym” aktem jednorazowym. Za każdym razem powołuje się je na nowo, a tworzone jest każdorazowo prawie od początku; pomijając bowiem opanowane już wcześniej przez aktorów role, przygotowane dla nich kostiumy, dekoracje jako tło ich występów itd. [...] Film jako twór „gotowy” jest reprodukowany technicznie, wyświetlać można go wielokrotnie, zawsze zachowuje on ten sam kształt – aż do zniszczenia taśmy filmowej. [...]

8. Na końcu nie myślę bynajmniej wszczynać dyskusji w stylu owego przysłowiowego sporu na temat wyższości świąt bożonarodzeniowych czy wielkanocnych. Chodzi o dwie odrębne, autonomiczne zupełnie sztuki, z których każda ma inne źródła, posługuje się innymi, jej ostatecznie tylko właściwymi środkami wyrazu i zaspokaja inne zupełnie zapotrzebowania estetyczne odbiorców. Ze względu na wspólne punkty odniesienia można te sztuki jako widowiska fabularne ze sobą porównywać, ale w oczekiwaniach widzów jedna nie jest w stanie zastąpić drugiej¹.

1. Sformułuj tezę przedstawioną przez autora w pierwszym akapicie tekstu.

2. Odwołując się do artykułu, wpisz w tabelę cechy materii teatralnej i filmowej.

TEATR	FILM

3. Jakie elementy języka filmu i możliwości techniczne uczyniły z adaptacji *Makbeta* w reżyserii Justina Kurzela tekst kultury o większej sile wyrazu?

5. Uczeń tworzy dłuższe wypowiedzi pisemne [...], bogate i spójne pod względem treści, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych².

Przebieg lekcji:

FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel podaje uczniom temat lekcji. Zapowiada, że zajmą się poszerzeniem i utrwaleniem wiedzy na temat filmu *Macbeth* a następnie wyświetla (zapisuje) na tablicy nazwę „QuizUp”. Jeśli uczniowie dysponują smartfonami i tabletami, informuje ich, gdzie znajdą aplikację i prosi ich, aby zainstalowali ją na swoich urządzeniach i założyli konto. Jeśli uczniowie pracują na komputerach, poleca im zarejestrować się w serwisie www.quizup.com. Nauczyciel wyświetla (zapisuje) na tablicy tytuł wybranego wcześniej quizu i prosi uczniów, by wyszukali go w aplikacji (serwisie) i spróbowali rozwiązać. Po zakończeniu zabawy nauczyciel informuje uczniów, że stworzą podobny quiz na temat filmu *Macbeth*.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel łączy uczniów w pary i prosi, aby wymyślili związane z filmem tematy do quizu. Uczniowie notują pomysły na samoprzylepnych karteczkach, które następnie przyklejają w przeznaczonym do tego miejscu, lub notują w zeszytach i odczytują na głos, a nauczyciel zapisuje je na tablicy. Na koniec uczniowie wspólnie wybierają od trzech do pięciu tematów.

Przykładowe odpowiedzi

- main characters (e.g. features of personality);

- main events, themes, symbols;

- historical background;

- language (e.g. common archaic words, famous quotes);

- Shakespeare – his life and works;

- information about the film.

Nauczyciel dzieli klasę na grupy, każdej przydziela jeden temat (jeśli czas na to pozwala, tematy można losować), kartę pracy i ewentualnie dodatkowe wskazówki (patrz s. 11). Nauczyciel ma do wyboru dwie karty pracy – w zależności od tego, czy uczniowie są przyzwyczajeni do pracy z tabletami, smartfonami lub komputerami, czy też nie.

Karta pracy A zakłada ułożenie 7–10 pytań wraz z odpowiedziami i samodzielne dodanie ich do edytora quizów. Instrukcja tworzenia quizu znajduje się w zakładce Support (sekcja: My QuizUp – Creating your own topic).

Karta pracy B zakłada ułożenie trzech pytań wraz z odpowiedziami i przesłanie ich nauczycielowi e-mailem.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Jeśli nauczyciel rozdał uczniom kartę pracy A, po zakończeniu zadania prosi przedstawiciela każdej grupy o podanie tytułu stworzonego quizu i zapisuje go na tablicy. Informuje, że teraz każdy uczeń ma spróbować swoich sił w quizach ułożonych przez inne zespoły. Uczniowie wyszukują podane tytuły w aplikacji (serwisie) i odpowiadają na pytania. Na koniec klasa przy wsparciu nauczyciela omawia quizy, m.in. ich treść, formę, poziom trudności, i wybiera najlepszy.

Jeśli nauczyciel rozdał uczniom kartę pracy B, po zakończeniu zadania tworzy ze wszystkich otrzymanych pytań i odpowiedzi quiz. Jego tytuł zapisuje na tablicy. Informuje, że teraz każdy uczeń ma zagrać we wspólnie ułożony quiz. Uczniowie wyszukują podany tytuł w aplikacji (serwisie) i odpowiadają na pytania. Na koniec klasa przy wsparciu nauczyciela omawia pytania – m.in. ocenia, które były najciekawsze, które najtrudniejsze, a które pozwoliły im się czegoś nauczyć.

Zadanie domowe:

Wybierz temat, który nie został zrealizowany podczas lekcji, i ułóż quiz składający się z 10 pytań.

Autor:

Agnieszka Bilska – nauczycielka języka angielskiego w ZSO nr 10 w Gliwicach; członkini grupy Superbelfrzy RP; promotorka szkoły przyjaznej nowoczesnym technologiom z otwartym dla uczniów dostępem do WiFi (model PSK – Przynieś Sobie Kompą); zwolenniczka edukacji z wykorzystaniem gier i gamifikacji.

²Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/3b.pdf>, s. 48, 50, 51.

KARTA PRACY A

1. Create a list of 7–10 questions related to the topic, the teacher assigned to your team. The questions have to be of multiple choice format. Provide 1 correct answer and 3 false answers.

Example:

Who accompanies Macbeth when he meets the Three Witches?

Correct: Banquo Wrong: Lady Macbeth

Wrong: Fleance Wrong: King James I

2. Create an account for your group on QuizUp.

3. Add a topic and a short title, e.g. *Macbeth* – history.

4. Add your questions and answers.

5. You may add some pictures too (optional).

6. Share your quiz with the teacher and classmates.

*If you need help with QuizUp editor, go to “Support” in your profile tab.

KARTA PRACY B

1. Create a list of 3 questions related to the topic, the teacher assigned to your team. The questions have to be of multiple choice format. Provide 1 correct answer and 3 false answers.

Example:

Who accompanies Macbeth when he meets the Three Witches?

Correct: Banquo Wrong: Lady Macbeth

Wrong: Fleance Wrong: King James I

2. Send the questions to your teacher’s e-mail.

3. When the teacher makes the quiz, join in and have fun playing!

WSKAZÓWKI

Sample categories, questions and answers:

1. Main characters – features of personality.

Whose traits of character are they: manipulative, persuasive, ambitious, strong, ruthless, sensual, grotesque, liar, dominant, action-oriented, mad, powerful, willful, aggressive, purposeful, passionate?

Answers:

Correct: Lady Macbeth Wrong: Banquo

Wrong: King Duncan Wrong: Lady Macduff

2. Main events, themes, symbols.

Which theme is NOT present in *Macbeth*?

Answers:

Correct: Cross-dressing Wrong: Hallucinations

Wrong: Prophecy Wrong: Light and Darkness

3. Historical background.

Which king did *Macbeth* serve?

Answers:

Correct: Duncan Wrong: Fleance

Wrong: Malcolm Wrong: James I

4. Language – common archaic words.

What does the word “fie” mean in: “Fie, my lord, Fie!”?

Answers:

Correct: nonsense Wrong: run away

Wrong: come out Wrong: beware

5. Language – famous quotes.

Who said:

“Tomorrow, and tomorrow, and tomorrow

Creeps in this petty pace from day to day

To the last syllable of recorded time”?

Answers:

Correct: Macbeth Wrong: Fleance

Wrong: The Three Witches Wrong: Desdemona

6. Shakespeare – his life and works.

Where was Shakespeare born?

Answers:

Correct: Stratford-upon-Avon Wrong: Inverness

Wrong: Aleppo Wrong: Colmekill

Famous monologues in the play and in the film

Lady Macbeth: act 1, scene 5, lines 36–52,

film: 00:19:35–00:20:28

Macbeth: act 1, scene 7, lines 1–28,

film: 00:26:36–00:28:00

Macbeth: act 2, scene 2, lines 55–61,

film: 00:41:08–00:41:50

Macbeth: act 5, scene 5, lines 17–28,

film: 1:29:00–1:31:00

HISTORIA, zakres rozszerzony

Szkoła ponadgimnazjalna
Czas trwania lekcji: 45 minut

Temat: **Spisek, klątwa i wojna, czyli *Makbet* w Polsce.**

Cele lekcji:

- Uczeń:
- poznaje i utrwalą wydarzenia historyczne;
 - umie przeprowadzić krytykę zewnętrzną i zewnętrzną źródła historycznego pisanego;
 - poznaje treść kronik Galla Anonima oraz Wincentego Kadłubka;
 - interpretuje treść filmu, rozumie język filmu;
 - dokonuje wstępnej analizy treści filmu fabularnego;
 - nabywa umiejętności potrzebnych do zaprezentowania swojego zdania.

Metody:

- praca z materiałem źródłowym (film, tekst);
- pogadanka;
- praca w grupach;
- dyskusja.

Środki dydaktyczne:

- film *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela;
- fragmenty kronik Galla Anonima oraz Wincentego Kadłubka;
- fragmenty dramatu *Makbet* Williama Szekspira w przekładzie Leona Ulricha.

Przygotowanie do lekcji:

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela oraz zapoznaniu się uczniów z treścią *Kroniki polskiej* Galla Anonima oraz *Kroniki Polski* Wincentego Kadłubka.

Powiązanie z podstawą programową z historii:

II. Średniowiecze

2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:

5) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.

7. Polska w XIV–XV w. Uczeń:

1) opisuje rozwój terytorialny państwa [...] w XIV–XV w.;

2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce,

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/3b.pdf>, s. 48, 50, 51.

²Źródła informacji: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/makbet.html#footnote-idm42001056>, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Makbet_\(kr%C3%B3l_Szkocji\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Makbet_(kr%C3%B3l_Szkocji)).

uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;

3) wyjaśnia [...] uwarunkowania związków Polski z Wę-

grami i Litwą w XIV–XV w.;

4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie

na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;

5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia

politykę dynastyczną Jagiellonów;

6) synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy

w XIV–XV w.

8. Kultura średniowiecza. Uczeń:

1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;

2) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywili-

zacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);

3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowie-

cza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, archi-

tektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego

średniowiecza¹.

Przebieg lekcji:

FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel przedstawia temat lekcji. Wyjaśnia realia historyczne epoki oraz przedstawia postać Makbeta, postaci stworzonej przez Williama Szekspira, której pierwowzór stanowił Mac Bethad mac Findlaich, król Szkocji w latach 1040–1057. Mac Bethad objął tron po Duncanie, którego zabił w potyczce pod Bothgouanan. W 1050 roku Malcolm, syn Duncana, odebrał mu południową część Szkocji, a siedem lat później, po powrocie rywala z pielgrzymki do Rzymu, pokonał go całkowicie pod Lumphanan. Mac Bethad, który uchodził za dobrego władcę, został pochowany z królewskimi honorami na wyspie Iona².

Nauczyciel dzieli uczniów na dwu- lub trzyosobowe zespoły, rozdaje karty pracy (*patrz s. 14*) i prosi, by zastanowili się, który z polskich władców średniowiecznych mógłby wypowiedzieć zacytowane słowa z *Makbeta* Williama Szekspira. Wybór powinni uzasadnić trzema

argumentami, np. okolicznościami panowania podczas

wojny, spiskiem dworskim, obecnością rywala, cechami osobowymi władcy. Nauczyciel może zaproponować postaci do wyboru: Bolesław Chrobry, Mieszko II, Bezprym (brat Mieszka II), Bolesław Śmiały, Bolesław Krzywousty, Zbigniew (brat Bolesława Krzywoustego), Władysław Łokietek.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel rozdaje fragmenty kronik Galla Anonima i Wincentego Kadłubka (*sugerowane wyimki, patrz poniżej*) przechodząc do drugiego ćwiczenia wykonywanego w grupach. Nauczyciel informuje, że tym razem zadanie polega na odniesieniu treści dramatu Szekspira do źródła historiograficznego – uczniowie mają odszukać w średniowiecznych kronikach wątki podobne do historii Makbeta. Efektem pracy powinny być wystąpienia zawierające obszerne cytaty z kronik oraz przypisanie ról.

Proponowane fragmenty *Kroniki polskiej* Galla Anonima: - księga pierwsza:

- O wstąpieniu na tron Mieszka II, syna Sławnego Bolesława;
- O wstąpieniu na tron i wygnaniu Kazimierza po śmierci ojca;
- O wstąpieniu na tron drugiego Bolesława, zwanego Szczodrym, syna Kazimierza;
- O wygnaniu Bolesława Szczodrego na Węgry;

- księga druga:

- O buncie Zbigniewa;
- O knowaniach Zbigniewa;
- O zjeździe Bolesława ze Zbigniewem;
- O walkach ze Zbigniewem;
- O napaści Zbigniewa;
- O wiarołomstwie Zbigniewa w stosunku do brata;
- O wypędzeniu Zbigniewa z Polski.

Proponowane fragmenty *Kroniki Polski* Wincentego Kadłubka:

- księga druga (od założenia państwa do konfliktu braci Bolesława i Zbigniewa);
- księga trzecia (rozbić dzielnicowe);
- księga czwarta (od panowania Mieszka III Starego do 1202 roku).

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel kończy pracę w grupach i rozpoczyna krótką dyskusję na następujące tematy związane z filmem:

- Jakich środków technicznych użyto w filmie? Czy był to udany zabieg?

- Czy współczesny sposób realizacji filmu pomaga zrozumieć treść tragedii Szekspira?

- Czy adaptację Kurzela można określić jako klasyczną, typową dla dzieł Szekspira, czy nowatorską i oryginalną?

- Jak bardzo sceny z filmu Kurzela przypominają sceny teatralne? Wymień typowe dla teatru środki wyrazu zastosowane w filmie.

Zadanie domowe (do wyboru¹)

1. Rozrysuj dwa wnętrza, w których mogłaby rozgrywać się akcja *Makbeta*. Zadbaj o detale: meble, ozdoby, dzieła sztuki, przedmioty codziennego użytku, żywność itd.

2. Wymyśl kostiumy dla głównych bohaterów *Makbeta*. Pamiętaj, że stroje mogą odzwierciedlać ich cechy charakteru.

3. Obsadź role głównych bohaterów *Makbeta* polskimi aktorami i zaproponuj miejsca akcji filmu (zamek, pole bitwy itd.). Uzasadnij w kilku zdaniach swój wybór.

Wskazówka do zadań 1 i 2: przypomnij sobie, w którym wieku toczy się akcja, a następnie odszukaj albumy oraz strony internetowe z rycinami, płaskorzeźbami i malarstwem tego okresu; obejrzyj ekranizacje i adaptacje dramatu, fotosy ze spektakli teatralnych i filmów.

Wskazówka do zadania 3: możesz obejrzeć inne adaptacje dramatu (np. w reżyserii Akiry Kurosawy czy Romana Polańskiego), ale nie sugeruj się nimi.

Autor:

Adam Rębacz – nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie w LO nr IX im. K. Hoffmanowej; edukator Domu Spotkań z Historią w Warszawie; współzałożyciel Stowarzyszenia Otwarte! propagującego nieformalną

i interdyscyplinarną edukację oraz otwieranie zasobów i praw autorskich.

¹Jeśli czas pozwala, jedno z zadań można również zrealizować podczas lekcji w ramach pracy w grupie.

KARTA PRACY

Który z polskich władców średniowiecznych mógłby wypowiedzieć poniższe słowa? Wybór uzasadnijcie trzema argumentami, np. okolicznościami panowania podczas wojny, spiskiem dworskim, obecnością rywala, cechami osobowymi władcy.

Makbet w rozmowie z Banko:

Jeśli chce los mój, abym królem został,
Bez mej pomocy los zrobi mnie królem.
Niech co chce będzie; czas i sposobności
Burz najgroźniejsze znoszą przeciwności.

Odpowiedź:

Makbet w rozmowie z Lady Makbet:

Śmiem wszystko zrobić, co mężom przystoi,
A kto śmie więcej, ten nie jest człowiekiem.
Być królem jest niczym,
Jeśli nie mogę być królem bezpiecznie¹.

Odpowiedź:

WIEDZA O KULTURZE

Szkoła ponadgimnazjalna
Czas trwania lekcji: 45 minut

Temat: **Obraz jako forma wypowiedzi artystycznej na podstawie filmu *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela oraz wybranych dzieł malarskich.**

Cele lekcji:

Uczeń:

- utrwała zagadnienia z zakresu języka filmu;
- ćwiczy umiejętność wyszukiwania elementów synkretyzmu w języku wypowiedzi tekstów reprezentujących różne dziedziny (malarstwo i film);
- zestawia dzieło malarskie z kadrem filmowym;
- stosuje pojęcia właściwe dla języka malarstwa w odniesieniu do kadru filmowego;
- wskazuje i analizuje środki artystycznego wyrazu w filmie i w malarstwie;
- odczytuje przekaz plakatu filmowego i zastosowane środki wyrazu artystycznego.

Metody:

- burza mózgów;
- praca z materiałem źródłowym;
- praca w grupach;
- dyskusja.

Środki dydaktyczne:

- karty pracy;
- słowniki symboli;
- rzutnik multimedialny lub tablica interaktywna.

Przygotowanie do lekcji:

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela i przeprowadzeniu zajęć poświęconych językowi malarstwa i językowi filmu.

Powiązanie z podstawą programową z wiedzy o kulturze:

1. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji. Uczeń:
1) zna dwudziestowieczne dzieła reprezentujące różne dziedziny sztuki ([...] plastykę, [...] film [...]) i dostrzega związki pomiędzy nimi;

- 4) analizuje film [...], posługując się podstawowymi pojęciami z zakresu [...] dziedziny sztuki;
- 5) charakteryzuje podstawowe media kultury (słowo, obraz, dźwięk, widowisko).

2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

- 2) wypowiada się na temat dzieła sztuki, używając pojęć zarówno swoistych dla poszczególnych sztuk, jak i wspólnych (forma, kompozycja, funkcja, nadawca, odbiorca, użytkownik, znaczenie, kontekst, medium)¹.

Przebieg lekcji:

FAZA WSTĘPNA

Po podaniu tematu lekcji nauczyciel prosi uczniów o stworzenie mapy myśli ukazującej elementy języka filmu.

Przykładowe odpowiedzi

Nauczyciel informuje uczniów, że oprócz wymienionych elementów struktury film oddziałuje za pomocą obrazów, układów linii i barw oraz światła². Przypomina, że te same elementy są właściwe dla języka pędzla i farby. Zapoznaje uczniów z fragmentami tekstu Jarosława

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/7d.pdf>, s. 47–48.

²Por. Janusz Plisiecki, *Język filmu i jego mowa*, „Roczniki Kulturoznawcze” I/2010, s. 163.

Twardosza *Analiza filmu* (patrz s. 18). Informuje, że podczas zajęć uczniowie dokonają analizy porównawczej artystycznej struktury kadrów i dzieł malarstwa.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel dzieli klasę na grupy i rozdaje karty pracy (patrz s. 19–23) zawierające reprodukcję dzieła malarzkiego, kadr z filmu *Makbet* oraz polecenia. Uczniowie opracowują ćwiczenia, wykorzystując umiejętności zdobyte podczas lekcji o języku malarstwa. Po wykonaniu zadania przedstawiają efekty swojej pracy (patrz s. 17). Podczas prezentacji nauczyciel wyświetla omawiane obrazy i kadry filmowe.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel rozdaje uczniom fragment tekstu Jacka Ostaszewskiego *Kadr* (patrz s. 18). Prosi, by na jego podstawie i kierując się własnymi spostrzeżeniami wymienili elementy wspólne dla kadru filmowego i dzieła malarskiego.

Przykładowa odpowiedź

- kompozycja;

- kadrowanie rzeczywistości (obraz i kadr są ograniczone ramą

kompozycyjną);

- kolorystyka, jej brak lub ograniczenie (czarno-biały film i monochromatyzm w malarstwie);

- kształtowanie przestrzeni (perspektywa, sposób ujęcia); światło.

Nauczyciel wyjaśnia, że omówione elementy analizy obrazu wpływają na jego ekspresję.

Zadanie domowe:

Nauczyciel rozdaje karty pracy (patrz s. 18). Zadaniem ucznia jest wypowiedź pisemna dotycząca znaczenia zmiany koloru na plakatach oraz siły przekazu plakatu.

Autor:

Tadeusz Banowski – nauczyciel języka polskiego, wiedzy o kulturze i zajęć filmowych w liceum ZS im. Cypriana Kamila Norwida w Nowym Mieście Lubawskim; pasjonat sztuki, filmu; trzykrotny laureat w ogólnopolskim konkursie na modelowe programy nauczania zgodne z nową podstawą programową.

Przykładowe odpowiedzi do kart pracy

Grupa 1. Kompozycja – rozmieszczenie postaci

Na obrazie i w kadrze z filmu sposób kompozycji układów wielofigurowych polega na umieszczeniu głów przedstawianych postaci na tej samej wysokości. Taka kompozycja nazywa się izokefalizmem. Stosowano ją już w starożytnym Egipcie, sztuce bizantyjskiej oraz ikonografii średniowiecznej. Stosowanie izokefalizmu podkreśla statykę (bezruch), wpływa na hieratyzm przedstawienia (podniosłość sceny) i akcentuje horyzontalny układ obrazu/kadru (rozciągnięcie w poziomie).

Grupa 2. Kompozycja – układ elementów

Obraz i kadr dzielone są na pół. W obrazie oś symetrii stanowi kolumna, w kadrze – postać Makbeta. W kadrze symetrię dodatkowo podkreślają rozświetlone płomieniami okna. Zastosowanie symetrii równowagi kompozycję, wpływa na sposób wyrażenia spokoju (w przypadku obecności elementów dynamicznych ogranicza ruch) oraz skupia uwagę odbiorcy.

Grupa 3. Kolorystyka – symbolika i znaczenie natężenia barw

W obrazie Rothki barwa czerwona stanowi dominantę kolorystyczną – pozostałe kolory są pochodną czerwieni. Również w kadrze pojawiają się różne odcienie czerwieni, uzyskane przez użycie filtra. Czerwień jest barwą podstawową, ciepłą. W obu przypadkach kolory są nasycone. Poprzez różne natężenie koloru czerwień nabiera efektu świetlistości – jaśniejsze jej odcienie sugerują obecność światła (w kadrze źródłem światła jest wschodzące słońce).

Czerwień symbolizuje energię, odwagę, męskość, błyskawice, światło, los, świadomość, przywództwo, grzech, działanie, twórczość, ogień piekielny, cierpienie, ofiarę, nienawiść, niebezpieczeństwo, zbrodnię, rzeź, pomstę, bitwę, męczeństwo (na podst.: Anna Popławska, Emilia Białek, Dorota Lech, *Słownik symboli*, Wydawnictwo Greg, Kraków 2012). W przypadku kadru zastosowanie czerwonego filtra oznacza męskość, odwagę i energię Makbeta jako rycerza oraz sugeruje przemianę w zachowaniu bohatera po przepowiedni wiążącej (zbrodnia, rzeź, cierpienie itd.). Czerwień u Rothki ma znaczenie

emocjonalne, związane z ludzką egzystencją – obraz jest źródłem energii, świadomości bytu, wzmacnia uczucia odbiorcy, skłania do refleksji.

Grupa 4. Barwa a przestrzeń

Przestrzenią w obu przypadkach jest rozległa panorama utrzymana w tonacjach barwnych, będących syntezą zieleni, błękitów, szarości i czerni. Malarz użył zimnych odcieni, uzyskując w ten sposób obraz monochromatyczny, operator kamery prawdopodobnie zastosował zielony filtr.

Efekt malarski polegający na zatarciu linii horyzontu to sfumato, zwane też perspektywą malarską (ze względu na zanikanie w pejzażu linii granicznych, np. horyzontu); technikę tę opracował Leonardo da Vinci. Dzięki niej obraz staje się tajemniczy, melancholijny, pozbawiony silnych środków ekspresji.

Grupa 5. Światło jako symbol

W obu przypadkach źródło światła znajduje się na zewnątrz i jest naturalne – na obrazie wpada do wnętrza karczmę przez okno w lewym górnym rogu, w kadrze do wnętrza katedry dostaje się przez strzeliste okna z lewej strony. Snop światła wpada po linii diagonalnej (skośnej), co dynamizuje sceny.

U Caravaggia światło biegnie nad Chrystusem (jakby „weszło” razem z nim) i pada na Mateusza, którego Jezus wybrał na swojego sługę – jest ono światłem sakramentalnym, pochodzącym od Boga. Światło w *Makbecie* wpada silnym strumieniem, biegnąc ponad głowami osób zgromadzonych na koronacji tytułowego bohatera; buduje ono przestrzeń, podkreśla dostojność wydarzenia i przełomowy moment w filmie – osiągnięcie celu przez zbrodniarza.

FRAGMENT TEKSTU JAROSŁAWA TWARDOSZA *ANALIZA FILMU*

Analiza filmu – działania badawcze dążące do ustalenia, z czego i w jaki sposób zbudowane jest dzieło filmowe. [...] Nie ma jednej uniwersalnej metody analitycznej [...]. Praktyka analityczna może przyjąć dwie postawy: w pierwszej punktem wyjścia jest określona koncepcja teoretyczna i związana z nią metodologia badawcza, na podstawie której przeprowadza się procedurę analityczną, niejako dopasowując do niej film. W drugiej istotny jest sam film i te jego cechy, które nie dają się wyjaśnić za pomocą istniejących metod. W tym przypadku nie ma narzuconej z góry metodologii w wąskim rozumieniu. Analiza filmu nie musi dotyczyć całego filmu, może skupiać się tylko na jego fragmencie, np. scenie, sekwencji, motywie, może również badać konwencje stylistyczne lub sposób funkcjonowania określonych środków filmowego wyrazu¹.

¹Źródło tekstu: <http://www.akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/analiza-filmu/247>.

FRAGMENT TEKSTU JACKA OSTASZEWSKIEGO *KADR*

Kadr – pojedynczy obraz filmowy ograniczony ramą [...]. Operator filmowy nie myśli o obrazie w kategoriach klatek (statycznych), lecz w kategoriach kadru jako całości obrazu odznaczającego się kompozycją plastyczną. W tym sensie właśnie mówi się o kadrowaniu jako o sposobie przedstawiania przestrzeni w filmie. Kadr zatrzymany nazywany jest stopklatką. Jest to obraz statyczny, osiągany za pomocą wielokrotnego kopiowania tego samego kadru. Takie zatrzymanie (czy zamrożenie) obrazu ujawnia umowność świata przedstawionego, podkreślając doniosłość i przełomowość danego obrazu [...]².

²Źródło tekstu: <http://www.akademiapolskiegofilmu.pl/pl/historia-polskiego-filmu/artykuly/kadr/307>.

KARTA PRACY W DOMU

Jakie znaczenie ma zmiana koloru na plakatach? Który z nich ma większą siłę przekazu? Uzasadnij swoje zdanie.

KARTA PRACY. GRUPA 1. KOMPOZYCJA – ROZMIESZCZENIE POSTACI

Scharakteryzujcie sposób rozmieszczenia postaci na fragmencie obrazu manierystycznego malarza El Greco oraz w kadrze z filmu. Podajcie nazwę takiego układu wielofigurowego.

Jaką funkcję pełni zastosowany w obu przypadkach zabieg kompozycyjny?

Ilustracja: El Greco, *Pogrzeb hrabiego Orgaza* (fragment)
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f/EI_Greco_-_The_Burial_of_the_Count_of_Orgaz.JPG]

KARTA PRACY. GRUPA 2. KOMPOZYCJA – UKŁAD ELEMENTÓW

Scharakteryzujcie sposób rozmieszczenia detali na ilustracjach. Jaki zabieg kompozycyjny łączy obraz Mantegny z kadrem filmu Justina Kurzela?

Jakie znaczenie dla odczytania obrazu lub kadru ma zastosowana kompozycja?

KARTA PRACY. GRUPA 3. KOLORYSTYKA – SYMBOLIKA I ZNACZENIE NATĘŻENIA BARW

Opiszcie kolorystykę dzieła Marka Rothki oraz kadru z filmu, używając terminologii plastycznej dotyczącej barwy. Jakie znaczenie może mieć różne natężenie koloru?

W słowniku symboli odszukajcie znaczenie hasła „czerwony/czerwien” i wybierz te informacje, które uznasz za właściwe dla wymowy obrazu i kadru; w odniesieniu do dzieła Rothki skorzystaj również z wypowiedzi autora: „Zależy mi na wyrażeniu podstawowych ludzkich emocji” (cyt. za: Susie Hodge, *Mark Rothko*, [w:] Stephen Farthing (red.), *501 wielkich artystów*, MWK, Warszawa 2009, s. 400).

KARTA PRACY. GRUPA 4. KOLORYSTYKA – BARWA A PRZESTRZEŃ

W jaki sposób ukazana jest przestrzeń na obrazie Whistlera oraz w kadrze z filmu? Wskażcie środki, jakimi artyści mogli posłużyć się w celu osiągnięcia efektu kolorystycznego.

Jak nazywa się efekt malarski, w którym zostaje zatarty kontur dzielący linię horyzontu, w wyniku czego otrzymuje się łagodne, mgliste przejścia z partii ciemnych do jasnych? W jaki sposób wpływa on na wymowę obrazu?

KARTA PRACY. GRUPA 5. ŚWIATŁO JAKO PRZEKAZ

Scharakteryzujcie źródło i sposób padania światła na obrazie Caravaggia i w kadrze z filmu.

Jakie znaczenia w obu przypadkach można nadać światłu wpadającemu do wnętrza?

PROJEKT EDUKACYJNY

Szkoła gimnazjalna, klasa III
Czas trwania projektu: 3 miesiące

Temat: Co kształtuje nasze życie – dokonywane wybory czy przeznaczenie?

Cele projektu:

- Uczeń:
- realizuje działania artystyczne w ramach pozalekcyjnych zajęć teatralnych w oparciu o elementy świata przedstawionego w *Makbecie* Williama Szekspira;
 - planuje i organizuje pracę w grupach;
 - analizuje i interpretuje tekst literacki;
 - twórczo poszukuje alternatywnych rozwiązań;
 - prezentuje efekty pracy zespołu w formie bloga;
 - umiejętnie korzysta ze środków multimedialnych;
 - promuje własne działania;
 - kształci umiejętności prezentacji;
 - przygotowuje spektakl teatralny i prezentuje go przed publicznością.

Metody:

- praca metodą projektu.

Środki dydaktyczne:

- tekst *Makbeta* Williama Szekspira (wydanie dostępne w szkolnej bibliotece);
- fragmenty ekranizacji i adaptacji *Makbeta* Williama Szekspira;
- aparat fotograficzny;
- komputer wyposażony w programy do obróbki grafiki i audio-wideo oraz dostęp do Internetu.

Przygotowanie do projektu:

Nauczyciel prowadzący projekt proponuje współpracę bibliotekarzowi oraz nauczycielom informatyki i przedmiotów artystycznych. Przygotowuje fragmenty ekranizacji i adaptacji *Makbeta* nadające się dla odbiorcy na poziomie klasy III gimnazjum, w tym wybrane sceny z *Makbeta* w reżyserii Justina Kurzela.

Powiązanie z podstawą programową dla szkoły gimnazjalnej:

Część wstępna podstawy programowej dla gimnazjum i liceum.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III [...] etapie edukacyjnym należą:

- 1) czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa; [...]
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
- 6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;
- 7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
- 8) umiejętność pracy zespołowej.

[...] Ważnym zadaniem szkoły na III [...] etapie edukacyjnym jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.

Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

[...] W procesie kształcenia ogólnego szkoła na III [...] etapie edukacyjnym kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: [...] odpowiedzialność, wytrwałość, [...] szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, [...] gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej¹.

Przebieg projektu:

Na pierwszym spotkaniu nauczyciel prowadzący projekt omawia jego temat, cele i założenia. Informuje uczniów, że muszą utworzyć cztery grupy, którym zostaną przydzielone inne zadania:

- grupa informatyczna – założenie i prowadzenie bloga okołoprojektowego, sformatowanie przygotowanego tekstu scenariusza, uzupełnienie fotokastu o muzykę, napisy i umieszczenie go na blogu;
- grupa biblioteczna – czytanie *Makbeta* z podziałem na role, wykonanie fotokastu (nieruchome kadry, które w odpowiedniej kolejności stworzą tło alternatywnego świata *Makbeta*);
- grupa artystyczna – dokumentacja fotograficzna, przygotowanie plakatu przedstawienia teatralnego, zaproszeń i scenografii;
- grupa polonistyczna – przygotowanie scenariusza alternatywnej teatralnej wersji *Makbeta*.

Nauczyciel informuje uczniów, że następujące zadania będą realizować nie tylko w ramach grupy, lecz także we współpracy z innymi grupami:

- ustalenie wspólnego pomysłu na blog i fotokast;
- wybranie aktorów do przedstawienia teatralnego;
- udział w zajęciach teatralnych;
- działania organizacyjne i techniczne podczas przygotowań do pokazu teatralnego i samego przedstawienia;
- prezentacja efektu pracy wszystkich grup

– przedstawienie teatralne na forum szkoły; dzielenie się wrażeniami.

Nauczyciel informuje uczniów o terminach realizacji poszczególnych zadań oraz miejscu i czasie kolejnych spotkań. Uczniowie pracują według przyjętego harmonogramu (*patrz s. 26-27*).

Proponowana bibliografia:

Literatura podmiotu:

Szekspir William, *Makbet* (wydanie dostępne w szkolnej bibliotece).

Literatura przedmiotu:

Mirska-Czerwińska Anna, *Fotokast – uruchom myślenie obrazem*, [w:] Mirska-Czerwińska Anna (red.), *Filmoteka Szkolna. Materiały pomocnicze 2*, CEO i PISF, Warszawa 2013.

Pankowska Krystyna, *Edukacja przez dramę*, WSiP, Warszawa 1997.

Way Brian, *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1997.

Autorzy:

Justyna Zalewska – nauczycielka języka polskiego i wiedzy o kulturze w ZSP w Połczynie-Zdroju; inicjatorka Klubu Humanistów dedykowanego młodzieży licealnej.

Kinga Dolatowska – nauczycielka edukacji filmowej i bibliotekarka w ZSP w Połczynie-Zdroju; odpowiada za rozwój edukacji filmowej w regionie w oparciu o Pracownię Filmoteki Szkolnej; opiekunka koła filmowego; autorka bloga: pracowniafilmowa.blogspot.com.

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/4a.pdf>, s. 19–21.

HARMONOGRAM PRAC

Czas	Działania	Wskazówki
1. miesiąc	<p>Czytanie <i>Makbeta</i> z podziałem na role.</p> <p>Ustalenie wspólnego pomysłu na blog okołoprojektowy.</p> <p>Ustalenie wspólnego pomysłu na fotokast.</p> <p>Praca nad scenariuszem.</p> <p>Udział w zajęciach teatralnych.</p> <p>Prowadzenie dokumentacji fotograficznej.</p>	<p>Uczniowie dzielą się na grupy i wyłaniają liderów.</p> <p>Nauczyciel pokazuje uczniom przygotowane fragmenty ekranizacji i adaptacji <i>Makbeta</i>, omawia problematykę utworu, skupiając się na momentach, podczas których decydował się kształt życia Makbeta.</p> <p>Z pomocą nauczyciela uczniowie określają elementy scenariusza zgodnie ze schematem bohater–cel–konflikt. Podają przykłady konfliktu w <i>Makbecie</i>.</p>
koniec 1. miesiąca	Konsultacje z nauczycielem.	Uczniowie prezentują projekt bloga i fotokastu oraz dotychczasową dokumentację fotograficzną.
2. miesiąc	<p>Prowadzenie bloga.</p> <p>Wykonanie fotokastu.</p> <p>Praca nad scenariuszem.</p> <p>Udział w zajęciach teatralnych.</p> <p>Prowadzenie dokumentacji fotograficznej.</p>	<p>Uczniowie prowadzą blog i dokumentację fotograficzną, wykonują fotokast, pracują nad scenariuszem.</p> <p>Podczas zadań teatralnych uczniowie kreują określoną postać i jasno określą cel, do którego dąży ich bohater (nauczyciel prowadzący zajęcia może korzystać z dramy), a następnie zamieszczają na blogu portret bohatera zawierający informacje o jego decyzjach i o tym, co poświęca, aby zrealizować obrany cel. Inicjują dyskusję w komentarzach.</p>
koniec 2. miesiąca	<p>Konsultacje z nauczycielem.</p> <p>Wybranie aktorów do realizowanego przedstawienia teatralnego.</p>	<p>Uczniowie prezentują wpisy na blogu wraz z dokumentacją fotograficzną i przedstawiają fotokast.</p> <p>Uczniowie z grupy polonistycznej przedstawiają pozostałym grupom ostateczną wersję scenariusza. Uczniowie z grupy informatycznej formatują przygotowany tekst, dbając o jego przejrzystość.</p> <p>Uczniowie z pomocą nauczyciela obsadzają role.</p>

Czas	Działania	Wskazówki
3. miesiąc	<p>Prowadzenie bloga.</p> <p>Uzupełnienie fotokastu o muzykę, napisy i umieszczenie go na blogu.</p> <p>Przygotowanie plakatu, zaproszeń i scenografii.</p> <p>Działania organizacyjne i techniczne podczas przygotowań do pokazu teatralnego.</p> <p>Udział w zajęciach teatralnych.</p> <p>Prowadzenie dokumentacji fotograficznej.</p> <p>Bieżące konsultacje z nauczycielem.</p>	<p>Uczniowie prezentują wpisy na blogu i dokumentację fotograficzną, zamieszczają na blogu fotokast z podkładem muzycznym i napisami.</p> <p>Uczniowie rozdają zaproszenia i rozwieszają plakaty na terenie szkoły. Wraz z nauczycielem przygotowują dekoracje i rekwizyty oraz uczestniczą w próbach do spektaklu. Wskazują zapotrzebowania techniczne.</p>
koniec 3. miesiąca	<p>Fotograficzna dokumentacja przedstawienia.</p> <p>Działania organizacyjne i techniczne podczas przedstawienia.</p> <p>Prezentacja efektu pracy wszystkich grup – przedstawienie teatralne na forum szkoły.</p> <p>Dzielenie się wrażeniami.</p>	<p>Uczniowie wystawiają spektakl na forum szkoły, umieszczają na blogu zdjęcia z przedstawienia i wraz z nauczycielem dzielą się wrażeniami.</p> <p>Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów, zachęcając ich do kolejnych działań.</p>

ZAJĘCIA TEATRALNE

Szkoła gimnazjalna
Czas trwania: 120 minut
(90 minut dla grup poniżej 10 osób)

Temat: **Cztery sceny z *Makbetem* Williama Szekspira.**

Cele zajęć:

- Uczeń:
- poznaje cechy teatru elżbietańskiego;
 - poznaje elementy świata przedstawionego w dramatach Szekspira;
 - poznaje możliwości pracy aktorskiej;
 - rozwija swoją kreatywność;
 - rozwija umiejętności aktorskie poprzez wykonywanie
 - ćwiczeń związanych z różnymi środkami artystycznej ekspresji;
 - buduje poczucie własnej wartości.

Metody:

- podające (wykład informacyjny);
- aktywizujące (inscenizacja, symulacja, dyskusja);
- drama.

Środki dydaktyczne:

- karton i flamaster;
- fragmenty *Makbeta* Williama Szekspira w przekładzie Leona Ulricha;
- kartki z napisami wyznaczającymi miejsce akcji i taśma;
- krzesło;
- balony w dwóch kolorach, sznurek, nożyczki i plastikowa butelka.

Przygotowanie do zajęć:

Zajęcia należy przeprowadzić na dużej sali lekcyjnej lub sali gimnastycznej po zapoznaniu się uczniów z treścią *Makbeta* Williama Szekspira oraz fragmentami ekranizacji i adaptacji tej sztuki nadającymi się dla odbiorcy na poziomie klasy III gimnazjum, w tym wybranymi scenami z *Makbeta* w reżyserii Justina Kurzela.

Powiązanie z podstawą programową dla szkoły gimnazjalnej:

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji – percepcja sztuki.

II. Tworzenie wypowiedzi – ekspresja przez sztukę.
III. Analiza i interpretacja tekstów kultury – recepcja sztuki¹.

Przebieg zajęć:

FAZA WSTĘPNA

Po przywitaniu grupy nauczyciel inicjuje grę w wisielca. Aby odgadnąć zakodowane kreskami hasło (_ E _ _ _ _ _ _ _ E _ _ _ _ _ _ _ = TEATR SZEKSPIRA), uczniowie muszą proponować litery, zawsze dodając określenie związane z teatrem (np. A jak aktor, K jak kurtyna, Z jak zapadnia). Dla ułatwienia dwie litery są już podane. Po zakończeniu zabawy nauczyciel wyjaśnia cele i tematykę zajęć.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel wprowadza termin „teatr elżbietański” (*patrz s. 31*), a następnie proponuje zabawę. Polega ona na wykonaniu szeregu ćwiczeń aktorskich opartych na czterech scenach teatru elżbietańskiego. Nauczyciel za każdym razem wyjaśnia, czym cechuje się dany typ sceny, a następnie inicjuje zadania, które podsumowują zdobyte do tej pory przez uczniów umiejętności ruchowe, improwizacyjne i aktorskie.

W przypadku sceny estradowej uczniowie losują jedną z ról (Makbet, Lady Makbet, Doktor, Trzecia Czarownica) i zapoznają się z tekstem (*patrz s. 32*). W tym czasie nauczyciel zaznacza przy użyciu papierowej taśmy obszar sceny. Prosi uczniów, aby każde wejście na scenę i zejście z niej było także odegraniem roli. Zaprasza pojedynczo uczniów, którzy z nadekspresją odczytują teksty według wskazówek prowadzącego, np.

- Makbet: jest zaskoczony / jest przerażony / mówi do siebie / mówi, patrząc w lustro;
- Lady Makbet: jest podekscytowana / knuje / mówi głośnym szeptem;
- Doktor: jest zrezygowany / jest stanowczy / jest zasmucony / jest współczujący;

- Trzecia Czarownica: jest komiczna / jest przerażająca / dominuje / mamrocze.

W przypadku teatru dworskiego zadanie uczniów polega na odegraniu sceny zbiorowej. Uczniowie streszczają scenę 1 aktu IV *Makbeta*, po czym odpowiadają na pytania dotyczące postaci występujących w tej scenie.

Przykładowe pytania i odpowiedzi

Do kogo zwrócił się Makbet o przepowiednię?

(Do Czarownic)

Kto pojawił się w jaskini przy kotle Czarownic?

(Hekate)

Kto ostrzegł Makbeta przed Makdufem?

(Głowa w hełmie)

Czyje to słowa:

„Z tych bowiem, których zrodziła kobieta,

Nikt potężnego nie zmoże Makbeta”?

(Zakrwawione dziecko)

Kto trzymał w dłoni drzewko?

(Dziecko w koronie)

Jakie widmo ukazało się za ósemką królów?

(Banko)

Jak nazywał się dostojnik, który pierwszy usłyszał krzyki króla?

(Lennox)

Kto przybył z wiadomością, że Makduf zbiegł do Anglii?

(Dwaj rycerze)

Osoby, które pierwsze udzieliły odpowiedzi na pytania, dostają role wskazanych bohaterów. Nauczyciel wyraźnie określa miejsca akcji, rozmieszczając w sali kartki z napisami: WEJŚCIE, WYJŚCIE i JASKINIA CZAROWNIC. Następnie prosi uczniów o wykonanie następujących ćwiczeń:

- ćwiczenie 1 (budowa roli) – nauczyciel poleca uczniom wejść do jaskini; ich zadaniem jest przedstawić słowem i gestem wybraną dla nich (swoją) postać, np. Hekate mówi o sobie, że jest najważniejszą z Czarownic, zachęca do warzenia w kotle magicznego wywaru i pokazuje Czarownicom, jak mają ustawić się w kole;
- ćwiczenie 2 (interakcja między bohaterami) – nauczyciel prosi uczniów o odegranie pantomimy naśladowanej pojawianiu się kolejnych bohaterów w jaskini i reakcji

innych na nowo przybyłych;

- ćwiczenie 3 (orientacja w przestrzeni) – aby opuścić jaskinię, każda postać musi 10 razy obrócić się w jedną stronę z zawiązanymi oczami i wskazać ręką napis WYJŚCIE.

W przypadku sceny teatru prywatnego nauczyciel proponuje serię ćwiczeń ruchowych. W pierwszym ćwiczeniu uczniowie stoją w rzędzie przed krzesłem ustawionym na środku sali. Każdy musi wykonać następujące polecenie: „Jesteś Makbetem, który podczas uczy chce usiąść na krześle, ale zobaczył ducha Banka”. W ramach kolejnych ćwiczeń uczniowie chodzą po sali we własnym tempie i w dowolnym kierunku (diagonalnie, wertykalnie, horyzontalnie) na znak prowadzącego zatrzymują się w miejscu i wykonują jego polecenia, np.:

- „Jesteś starym Odźwiernym idącym otworzyć bramę. Nie spieszy ci się”;
- „Jesteś Lady Makbet. Budzisz się w nocy. Zachowujesz się jak obłąkana osoba, wycierasz ręce, choć nie ma na nich krwi, piszesz list w szale, chodzisz ze świecą w rękę, wężysz”;
- „Jesteś Makdufem, nacierasz na Makbeta, aby go zabić”;
- „Jesteś Malkolmem. Uciekałeś przed Makbetem. Ukryłeś się w lesie. Leżysz na plecach. Uspokajasz oddech i powoli usiłujesz wstać (relaksacja, tempo narzuca prowadzący)”.

W przypadku sceny teatru publicznego nauczyciel realizuje cztery ćwiczenia.

- Ćwiczenie 1 ma charakter popularnej zabawy „Raz, dwa, trzy, Baba Jaga patrzy”. Nauczyciel każe uczniom stanąć pod jedną ścianą i wyjaśnia, że on będzie zamkiem, a oni lasem Birnam, który zbliża się do zamku. Ich celem jest dotarcie niepostrzeżenie do zamku i dotknięcie go. Nauczyciel staje w pewnej odległości tyłem od uczniów, a oni skradają się w jego kierunku. Po wypowiedzeniu słów: „Raz, dwa, trzy, Makbet z wieży patrzy” prowadzący odwraca się, a las zamiera. Nauczyciel stara się sprowokować uczniów do poruszenia się, odezwania czy roześmiania. Jeżeli ktoś się złamie, wraca do punktu startu. Po chwili nauczyciel znów się odwraca

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/7h.pdf>, s. 65.

i cykl się powtarza.

- Ćwiczenie 2 dotyczy emisji głosu. Nauczyciel dzieli uczniów na zwolenników i przeciwników Makbeta. Każdej grupie rozdaje balony innego koloru, każe je nadmuchać i przywiąza do lewej nogi. Zespoły stają na przeciwległych krańcach sali. Ich zadaniem jest narzyczenie na siebie przy użyciu głosek składających się na słowo ZAMEK. Spółgłoski należy wyszeptać, a samogłoski wykrzyknąć. Na hasło prowadzącego uczestnicy podbiegają do siebie i próbują rozdeptać balony przeciwników.

- Ćwiczenie 3 wymaga, aby uczniowie stanęli w kole. Nauczyciel zarysowuje sytuację: czarownice chodzą dookoła kotła z magicznym wywarem. Każda porusza się inaczej (dziwny krok, różne tempo, można się potknąć, obrócić, splunąć, wzdrygnąć, podskoczyć itp.), w końcu wrzuca coś do kotła – musi powiedzieć, co to takiego (np. łuska smoka, ząb wilka, głowa zdrajcy) i pokazać za pomocą pantomimy, czy jest to ciężkie, czy lekkie. Ćwiczenie 4 wymaga, aby uczniowie usiedli w kole. Nauczyciel umieszcza w środku koła plastikową butelkę oznaczoną na jednym końcu z literą L (Lady Makbet), a na drugim – literą D (Dunkan). Kręci butelką.

Wskazana przez butelkę para wychodzi na środek i odgrywa scenę powitania – obłudnego ze strony Lady Makbet i serdecznego ze strony Dunkana.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel i uczniowie siedzą w kole. Nauczyciel prosi o dokończenie zdania: „Dzisiaj najlepiej wyszło mi...”. Rozpoczyna od siebie.

Autorzy:

Justyna Zalewska – nauczycielka języka polskiego i wiedzy o kulturze w ZSP w Połczynie-Zdroju; inicjatorka Klubu Humanistów dedykowanego młodzieży licealnej.

Kinga Dolatowska – nauczycielka edukacji filmowej i bibliotekarka w ZSP w Połczynie-Zdroju; odpowiada za rozwój edukacji filmowej w regionie w oparciu o Pracownię Filtoteki Szkolnej; opiekunka koła filmowego; autorka bloga: pracowniafilmowa.blogspot.com.

Informacje na temat teatru elżbietańskiego¹

Teatr elżbietański to teatr angielski z czasów królowej Elżbiety I. Za umowną datę jego powstania przyjmuje się rok 1576, kiedy to przedsiębiorca James Burbage wybudował pod Londynem The Theatre – gmach przeznaczony wyłącznie do prezentacji widowisk teatralnych. Wkrótce pojawiły się kolejne teatry – The Curtain, The Rose i The Globe. Ten ostatni, na którego deskach wystawiano sztuki Szekspira, stał się najważniejszym teatrem elżbietańskim.

Sceny w teatrze elżbietańskim

Scena estradowa – wykorzystywana jest na interludia (przedstawienia przerywające zasadniczą akcję sceniczną, często na potrzeby zmiany dekoracji); pojawia się podział na prymitywną scenę i kulisę (aktor wychodzi zza zasłony); wskazówki inscenizatora (określenie „reżyser” spopularyzowano w XIX wieku) są skąpe, grę aktorów znamionuje nadekspresja.

Teatr dworski – wyraźnie zaznaczone jest miejsce akcji (wskazówki na napisach), obecne są dekoracje, kurtyna i rekwizyty, sceny zbiorowe (sceny, w których na scenie znajduje się więcej niż trzech aktorów; w przypadku Makbeta będzie to np. uczta na zamku w scenie 4 aktu III i przygotowanie do bitwy w scenie 4 aktu V).

Teatr prywatny – obecne są kurtyny (boczne i główna) oraz malowane dekoracje perspektywiczne.

Teatr publiczny – scena wychodzi na widownię, spektaklowi towarzyszy muzyka na żywo, bogate stroje aktorów, interakcja z publicznością, role żeńskie odgrywają młodzi chłopcy.

Czas i miejsce akcji

W teatrze elżbietańskim nie ma jedności czasu ani miejsca – akcja może toczyć się kilka dni czy miesięcy w różnych miejscach (według zasad teatru szekspirowskiego ważna jest improwizacja przestrzeni). Sceny rozpoczynają się we wnętrzach, by nagle przenieść się na otwartą przestrzeń. W tekstach dramatów można odnaleźć wskazówki dotyczące czasu i miejsca akcji, nie są one podane wprost, ponieważ ważniejsze od jedności czasu i miejsca są interakcje między bohaterami.

Bohaterowie

W teatrze elżbietańskim na pierwszy plan wysuwa się konflikt wewnętrzny postaci, która ponadto uwikłana jest w trudny konflikt zewnętrzny. W sztukach szekspirowskich główną rolę odgrywa tragiczna ironia, która wiąże się z tym, że bohater mylnie ocenia swoją sytuację, np. Makbet błędnie interpretuje przepowiednię Czarownicy, myśląc, że nikt go nie zgładzi (scena 1 aktu IV).

Język

Sceny tragiczne przeplatają się z komicznymi, np. w *Makbecie* kwestie Czarownicy i Odźwiernego.

Przekłady sztuk Szekspira na język polski

Najbardziej znanych przekładów dokonali m.in.: Wojciech Bogusławski, Leon Ulrich, Józef Paszkowski, Maciej Słomczyński i Stanisław Barańczak.

Ekranizacje i adaptacje sztuk Szekspira

W każdej epoce pojawiała się moda na dramaty szekspirowskie, np. angielski teatr renesansowy wystawił operę *Burza* w wersji Thomasa Shadwella, na przełomie XVIII i XIX wieku w teatrze Bogusławskiego dramaty Szekspira znajdowały się w stałym repertuarze i były bardzo upolitycznione, w XIX stuleciu na cyrkowej scenie u Lugne-Poe wystawiono widowisko w początku XX wieku dramaty wystawiane były przez wszystkich wielkich reformatorów teatru. Frank Benson założył objazdowy zespół, który popularyzował sztuki Szekspira, corocznie urządzał festiwal szekspirowski, aż wreszcie założył Royal Shakespeare Company. Pojawiło się także wiele filmowych realizacji dzieł Szekspira, np. *Ryszard III* Laurence’a Oliviera, *Henryk V* Kennetha Branagha, *Romeo i Julia* Franca Zeffirellego czy będący inspiracją tych zajęć *Makbet* Justina Kurzela.

¹Źródła: https://pl.wikipedia.org/wiki/Teatr_el%C5%BCbieta%C5%84ski; John Russell Brown (red.), *Historia teatru*, Wydawnictwo Diogenes, Warszawa 1999; Patrice Pavis (red.), *Słownik terminów teatralnych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1998.

MAKBET (akt II, scena 1)
 Czy to jest sztylet, co przede mną błyszczący,
 Zwrócony do mej dłoni rękojeścią?
 Przyjdź, niech cię chwycę! Chociaż cię nie trzymam,
 Ciągłe cię widzę. O widmo fatalne,
 Czy dotykaniu nie jesteś przystępne,
 Tak jak widzeniu? Lub czy jesteś tylko
 Sztyletem myśli, ułudnym zjawiskiem,
 Rozpalonego mózgu czczym stworzeniem?
 Widzę cię jednak w dotykającym kształcie
 Jak sztylet, który z pochwy tej wyciągam.
 Ty drogę, którą miałem iść, wskazujesz
 Tam, gdzie miał użyć takiego narzędzia.
 Oczy me innych zmysłów są igraszką,
 Lub mi od wszystkich innych służą wierniej.
 Ciągłe cię widzę; na twej rękojeści
 I twym brzeszczocie widzę krwi kropelki,
 Których przed chwilą jeszcze tam nie było.
 Wszystko to mara!

LADY MAKBET (akt I, scena 7)
 Dośrubuj męstwo do ostatnich gwintów,
 A rzecz się uda. Skoro Duncan zaśnie –
 Męcząca podróż sen mu ześle łatwy –
 Dwóch jego dworzan tak winem upoję,
 Że pamięć wszelka, ta mózgu strażnica,
 W dym się ulotni, siedlisko rozumu
 W alembik przejdzie; kiedy w śnie zwierzęcym,
 Jak gdyby w śmierci, natura ich legnie,
 Czegóż z Duncanem nie potrafić zrobić?
 Trudnoż nam będzie na pijanych dworzan
 Naszego dzieła całą zwalić winę?

TRZECIA CZAROWNICA (akt IV, scena 1)
 I łuskę smoka, i ząb wilczycy,
 I suchą mumię rzuć czarownicy,
 Do ludojada krwawej paszczęki
 Szaleju w nocy kopane pęki,
 Błuzniercy żyda wątroby miazgę,
 Dodaj żółć kozła i cisu drzazgę,
 Co wśród zaćmienia księżycy rwana,
 Tatarą wargi, nos bisurmana,
 I palec dziecka, które powite,
 Przez własną matkę było zabite;
 By kleikowi dodać gęstości,
 Tygrysa teraz dorzuć wnętrzości.

DOKTOR (akt IV, scena 1)
 Szpetne biegają między ludźmi wieści.
 Przeciw naturze czyny wywołują
 I nieład funkcji przeciwny naturze.
 Myśl chora wyzna głuchemu wezglowiu
 Serc tajemnice. Nie doktora teraz,
 Ale jej trzeba raczej spowiednika.
 Odpuść nam, Panie! – Pośpiesz teraz za nią,
 Nie spuść jej z oka, żeby sama siebie
 Nie pokrzywdziła. A teraz, dobranoc!
 Oczy olśniła, strwożyła mą duszę;
 Myślę, lecz myśli me utaić muszę.

ETYKA

GODZINA WYCHOWAWCZA

Szkoła ponadgimnazjalna
 Czas trwania lekcji: 45 minut

Temat: **Sukces za każdą cenę?**

Cele lekcji:

Uczeń:

- dowiaduje się, co to znaczy być świadomym odbiorcą kultury;
- rozumie, czym jest ambicja;
- poddaje refleksji etyczne aspekty dążenia do sukcesu;
- ćwiczy umiejętność dyskusji.

Metody:

- burza mózgów;
- dyskusja;
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- film *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela;
- Internet;
- karta pracy;
- rzutnik multimedialny lub tablica interaktywna.

Przygotowanie do lekcji:

Lekcję należy przeprowadzić po obejrzeniu filmu *Makbet* w reżyserii Justina Kurzela.

Powiązanie z podstawą programową z etyki:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Kształtowanie rozpoznawania wartości moralnych oraz zdolności odróżniania dobra od zła, dokonywanie trafnej oceny moralnej podejmowanych działań w życiu osobistym [...].

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

4. Człowiek jako osoba i jego działanie. [...] Motywy podejmowanych decyzji.

6. Dobro moralne i wartości moralne. Hierarchia wartości [...].

7. Wymiar moralny życia człowieka. Zdolność rozpoznawania wartości [...]. Świadomość moralna. Rola sumienia w prawidłowym rozwoju wewnętrznym. Sądy

i oceny moralne. [...] Problem manipulacji. Obecność dobra i zła we współczesnej kulturze¹.

Przebieg lekcji:

FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel zachęca uczniów do podzielenia się wrażeniami po obejrzeniu filmu *Makbet*. Informuje, że obrazy ten będzie inspiracją do dalszej rozmowy. Prosi, by zastanowili się, czy głównego bohatera można nazwać „człowiekiem sukcesu”. Swobodna wymiana myśli powinna doprowadzić uczniów do prawdy o naturze sukcesu króla Szkocji.

FAZA REALIZACYJNA

Nauczyciel pyta uczniów, co stanowiło motywację działań bohatera. Należy zwrócić uwagę, by wśród odpowiedzi pojawiły się następujące motywy: ambicja, której pochodną jest pragnienie władzy i sukcesu, strach przed zdemaskowaniem oraz postępowanie Lady Makbet.

Nauczyciel wyświetla na tablicy definicję pojęcia „ambicja”², inicjując w ten sposób szerszą dyskusję na temat motywacji działań człowieka w życiu, literaturze i filmie. Warto zadbać o to, by uczniowie podjęli wątek wpływu Lady Makbet na działania bohatera – zwrócić uwagę na kwestię manipulacji i odpowiedzialności za swoje czyny. Nauczyciel może wyświetlić plakat do filmu (*patrz s. 35*) i poprosić uczniów o interpretację przedstawionej na nim relacji między bohaterami.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy i prosi o ich uzupełnienie (*patrz s. 35*). Podsumowując spostrzeżenia uczniów, zwraca uwagę na uniwersalność problematyki filmu. Kończy lekcję pytaniem: „Czy w świetle obrazu Justina Kurzela ambicja i droga do sukcesu wystarczają, by człowiek był szczęśliwy?”.

¹Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. Załącznik nr 4. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2012 r. poz. 977): <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2011/02/4a.pdf>, s. 22, 155.

²Nauczyciel może skorzystać ze słownika języka polskiego PWN (<http://sjp.pwn.pl/sjp/ambicja;2549711.html>) oraz Wikipedii (<https://pl.wikipedia.org/wiki/Ambicja>).

KARTA PRACY NA LEKCJI

1. Dokonaj analizy SWOT postawy charakteryzującej się ambicją.

ANALIZA SWOT: AMBICJA	
STRENGTHS (MOCNE STRONY)	WEAKNESSES (SŁABE STRONY)
OPPORTUNITIES (SZANSE)	THREATS (ZAGROŻENIA)

2. Postaw Makbetowi pytania dotyczące ceny, jaką zapłacił za swój „sukces”.

Shakespeare Lives jest globalnym programem wydarzeń i działań, których tematem przewodnim jest życie i twórczość Williama Shakespeare’a. W ramach programu przygotowano spektakle taneczne i teatralne, pokazy filmowe, międzynarodowe wystawy, a także materiały edukacyjne dla osób uczących się języka angielskiego.

SHAKESPEARE LIVES IN EDUCATION

www.britishcouncil.pl/shakespearelives

#ShakespeareLives

PATRONI

**SHAKESPEARE
LIVES IN**

2016

**BRITISH
COUNCIL**

**GREAT
BRITAIN
2015**

PATRONAT HONOROWY

MINISTER
EDUKACJI
NARODOWEJ

